

I.

A Tükörkészítő lassan, nehézkes léptekkel ballagott a Szent Mihály sugárúton a Szajna felé. Vasárnap volt, és ahogy már 249 éve minden vasárnap reggel, aznap is elment a vasárnapi misére. Útközben megállt a Szajna-parton apró bódékban áruló könyvkereskedők, a bouquiniste-ek szabadtéri pultjainál. Ezeknél az árusoknál mindenféle antik könyvet és képeslapot lehetett kapni, hol borsos, hol pedig alacsony áron. A Tükörkészítőt már mindenki ismerte, hiszen minden vasárnap reggel ugyanerre vezetett az útja. Mivel az öregember a modern irodalmat nem szerette, folyton a régiségek között kutakodott olyan művek után, amiket életének 269 éve alatt még nem olvasott. Nem volt könnyű dolga. Aznap nem is talált semmit, csak néhány poros Stendhal-kötetet. Az ember azt gondolná, hogy aki épphogy megmenekült a francia forradalom forgószele elől, nem akar többé rágondolni sem, de a Tükörkészítő már megbékélt a múltjával, és szerette Stendhal elmés leírásait a forradalom utáni időkről. Nem volt mondható, hogy visszavágyott volna akár az 1790-es évekbe, akár Napóleon idejébe, de azért a fiatalkori emlékek visszaidéztek az ifjúságát, amikor a vasárnapi zarándoklatot a templomba még legfeljebb 15 perc alatt tette meg ügyesen szlalomozva a lovas kocsik és türelmetlen lovasok kavalkádjában.

A júniusi nap briliánsként csillogott a Szajna vizén, ahogy az öregember a kettévált folyót átszelő hídon cammogott régimódi sétapálcáját szorongatva, amelyet még Marie Antoinette egyik udvarhölgyétől és bizalmasától kapott ajándékba. Átdöcögött egy kereszteződésen, már majdnem ott volt a Notre-Dame-nál, amikor egy autó ment el mellette, és rádudált, mert nem sikerült időben a járdára lépnie. A Tükörkészítő automatikusan összerezte és megszorította a sétapálca ezüst, medvét formázó gombját. Tisztán emlékezett még a nőre, akitől kapta az ajándékot, csak a neve nem jutott már az eszébe. Amikor a memóriája cserben hagyta, mindig bosszús volt, hogy ennyire egyedül maradt. Réges-régen halott volt már mindenki, aki eszébe idézhette volna annak a csinos, szőke hajú fiatal nőnek a nevét, aki egy esős téli napon toppant be a Luxembourg-kert melletti műhelyébe. Kint már rémesen sötét volt, és akkoriban Párizs nem volt biztonságos, pláne nem egyedül mászkáló fiatal hölgyeknek. Még akkor sem, ha kétlovas hintón közlekedtek. Főleg akkor nem. 1775-öt írtak, és a nép egyre elégedetlenebb volt. Egyre többen és egyre hevesebben gyűlölték az arisztokratákat. A fiatal nő hintója megállt a Tükörkészítő műhelye előtt. A Tükörkészítő még csak 26 éves volt akkor, és nem lehet azt állítani, hogy ne állt volna el a szava az éteri szépségtől. A nőt egy idősebb férfi kísérte inaslibériában és egy nála idősebb nő, aki az anyja lehetett. Ahogy a nő belépett a műhelybe, a Tükörkészítő hallotta vörös selyemszoknyája suhogását. A vállait és a mellkasát egy rövid rókabunda óvta a kinti csípős hidegtől. Az anyja fekete bársonyba öltözött. A fekete kalapból és fátyolból egyértelmű volt, hogy gyászol. A látványuk meglehetősen szokatlan volt, ahogy ott toporogtak az apró, alig harminc négyzetméteres helyiségben, ahol egyetlenegy tükör sem volt kiállítva, mindössze keretminták, amikből az ügyfelek válogathattak. A Tükörkészítő meghajolt, majd igen cirkalmas mondatokkal, illendően köszöntötte őket. Miután az

inas bemutatta a két hölgyet, akiknek a nevére sajnos már nem emlékezett, a fiatalabbik nő szólalt meg.

– Egy tükörrre van szükségem. Olyanra, mint amelyet Saquin márki feleségének készített. Amelyiktől olyan jókedve lesz, ha belenéz.

Kiderült, hogy a fiatal hölgy be akart kerülni a jobb társaságba, a király közelébe, a tükröt pedig ajándéknak szánta. A Tükörkészítő később megtudta az inasától, amikor eljött az elkészült tükörért, hogy a nő apja elitta és elkártyázta a családi vagyon nagy részét, a nőnek pedig eltökélt szándéka volt, hogy még meglévő nemesi címét felhasználva egy gazdag arisztokratához menjen feleségül. A burzsoázia felkapaszkodott tagjai vagy egy hozzá hasonlóan elszegényedett arisztokrata szóba sem jöhetett.

A Tükörkészítő megérkezett a Notre-Dame-székesegyházba, és elfoglalta helyét hátulról a negyedik sorban, ahogy évszázadok óta mindig. Bár már régen nem ültek arisztokraták az első sorokban, és a gazdag burzsoázia sem parádézott az arisztokratákénál sokkal csipkésebb, díszesebb felöltőkben és kalapokban, ő még most is a régi helyét foglalta el. Az iparosok a hátsó sorokba szorultak már évszázadokkal ezelőtt is. Isten színe előtt minden lélek egyenlő volt, de itt a földön azért nem ártott betartani az íratlan szabályokat.

Amikor felharsant a hatalmas orgona hangja, érezte, ahogy a tüdeje beleremeg. A szédítően telt, harsogó hangok betöltötték az óriási teret, végigkúsztak az oszlopok között, és megborzonegatták a padsorokban ülőket, ugyanúgy, mint a hátsó sorok mögött csendesen nézelődő turistákat. Szerette ezt az érzést, ilyenkor egészen aprónak és jelentéktelennek érezte magát. A gondolatai eltörpültek, és valahogy perspektívába került az egész élete. Apró volt és jelentéktelen az évszázadok hatalmas viharaihoz, örvényeihez képest. Becsukta a szemét és hallgatta a zenét.

A másfél órás mise alatt teljesen kikapcsolt, gyanította, hogy időnként bóbiskolt is, de hát ez nem szégyen, végül is 269 éves volt. Egy kis bóbiskolást senki sem vethetett a szemére.

Amikor vége lett a misének, a Tükörkészítő felállt, és lassan, komótosan kinyújtózta elgémberedett tagjait. Felvette az imakönyvét a padról, és megfogta a padsor szélének támasztott sétatálcáját. Voltak, akik áldozni mentek, de neki semmi kedve nem volt beállni a hosszú sorba. Kifelé indult a turisták között. Az elmúlt ötven évben megszokta már, hogy mindenféle érdekes népség jelent meg Párizsban. Amikor ő idekerült, nem lehetett még feketéket, távol- vagy közel-keletieket látni. Sok minden megváltozott azóta.

Amikor kilépett a napfényre, a pupillái egészen apróra húzódtak össze, de még ez sem volt elég ahhoz, hogy ne kelljen hunyorognia az erős fényben. A szeméből folyni kezdtek a könnyek, mire elővette foszló szélű, hajdan fehér vászonzsebkendőjét, és megtörölte a szemeit.

Úgy döntött, hogy sétál még egyet a Notre-Dame körül, és aztán átmegy a Saint-Louis-szigetre is egy kicsit. Szeretett leülni egy padra a Szajna partján és elnézni a kirándulóhajókat tele fényképezőgépeiket csattogtató turistákkal.

Ahogy sétált, megint eszébe jutott az elfeledett nevű fiatal nő, aki azt a tükröt rendelte tőle. Emlékezett, mennyire megrökönyödött, amikor a Tükörkészítő ragaszkodott hozzá, hogy találkozhasson azzal, akinek a tükör készülni fog. A fiatal nő sokáig tiltakozott, mindenféle módokon megpróbálta elkerülni, hogy a Tükörkészítő megtudja, kinek szánta a tükröt. Amikor látta, hogy a Tükörkészítő hajthatatlan, végre kibökte a nevet. A tükröt Marie Antoinette-nek akarta ajándékozni. A Tükörkészítő, a gyászoló anya, de még az inas is hatalmas szemeket meresztett a nőre. Látszott, hogy a fiatal nő egyik kísérőjének sem volt fogalma arról, hogy miért is jöttek el ebbe a koszos, sötét műhelybe. A

gyertyafényben is látszott, ahogy az inas megpróbálja visszafojtani a kitörő nevetést, az anya pedig paprikavörös lett a dühtől.

A fiatal nő azonban nem foglalkozott velük. Csak és kizárólag a Tükörkészítőre koncentrált.

– A királynéval nem találkozhat. Ez, azt hiszem, egyértelmű. Nem fog eljönni ide, erre a – próbált nem túl sértő szót keresni – ...erre az apró helyre. Hiszen be se férne ide a kíséretével – mondta, és várakozásteljesen nézett a Tükörkészítőre.

A Tükörkészítő azonban nem jött zavarba. Tisztában volt vele, hogy a királyné nem fog eljönni hozzá, de ha már ez a helyzet, akkor talán elmehetne ő a királynéhez.

– Ez természetes, ez a műhely nem is alkalmas egy ilyen méltóság fogadására. Nagyon szívesen elmegyek a királynéhez én magam – felelte a Tükörkészítő nyájasan, de határozottan.

A fiatal nő arca kipirult a visszafojtott haragtól.

– Csak nem képzeli, hogy fogadni fogja magát a királyné? Hiszen még engem sem fogad! – csattant fel a nő.

– Legmélyebb sajnálatomra akkor nem áll módomban tükröt készíteni őfelségének. A tükörkészítés igen személyes dolog. Ahhoz, hogy jól sikerüljön és a megrendelő megelégedésére szolgáljon, muszáj megbeszélni néhány fontos részletet.

A fiatal nő dühösen fújtatott egyet, pont úgy, ahogy azok szoktak, akik meglátnak egy újabb leküzdhetetlennek tűnő akadályt a célhoz vezető útjuk kellős közepén.

– Hát legyen! Majd kitalálok valamit. Értesíteni fogom!

Azzal sarkon fordult, és kisietett az üzletből, meg sem várva, hogy az inas szokás szerint kinyissa előtte az ajtót és kilépjön az utcára, hogy ellenőrizze, biztonságos-e kilépniük a hölgyeknek.

Az anyja és az inas is köszönés nélkül távoztak. Két hónap eltelt, és a Tükörkészítő el is felejtette az egész jelenetet, amikor egy este kopogtattak a műhely már beretesztelt ajtaján. A fiatal nő inasa volt, és egy cetlit nyújtott át a Tükörkészítőnek.

A Tükörkészítő átvette a cetlit, és kihajtogatta. Az inas vára-kozásteljesen nézett rá. Amikor nem szólalt meg, türelmetlenül rákérdezett:

– Nos? Mi a válasza?

A Tükörkészítő egy kissé zavarban volt, amikor kibökte.

– Sajnálom, nem tudok olvasni. Mi van ideírva?

Az inas átvette a cetlit, és hangosan felolvasta a szöveget: „Jövő kedden délután kettőkor álljon készen. Megyünk a királynéhoz!”

A Tükörkészítő elámult, aztán automatikusan bólintott.

Az inas a biztonság kedvéért megkérdezte:

– Értette? Jövő kedden. Öt nap múlva.

A Tükörkészítő újra bólintott, de mivel látta, hogy az inas nem elégszik meg ezzel a néma jelzéssel, rekedt hangon kibökte:

– Igen. Készen leszek.

Az inas bólintott, aztán hátat fordított, és eltűnt a sötét utcán.

Tompa dudálás zavarta meg az öreget az emlékezésben. Felnézett, és rájött, hogy két hajó köszöntötte egymást a Szajrán. A tompa dudálás a hajókürt hangja volt.

Fogalma sem volt, hogy mennyi ideje üldögélt már a padon az emlékeibe merülve, de még mindig nem emlékezett a fiatal nő nevére, ez pedig nagyon zavarta.

Felállt, és lassan elindult, hogy tegyen egy rövid sétát a szigeten. Vasárnap volt, ráért, mert vasárnap sohasem dolgozott. Még a gazdasági válság ideje alatt sem, pedig akkor elárasztották a megrendelések.

Az 1930-as év volt talán az egyik legsikeresebb éve. Akkoriban három segédet is foglalkoztatott, mert annyi volt a munkája, hogy majdnem megszakadt. A világválság alatt – ahogy ez lenni szokott zürös időkben – a gazdagok még gazdagabbak, a szegények pedig még szegényebbek lettek. Úgy tűnt, hogy az általános rosszkedvet és depressziót azonban nemigen állhatták a gazda-

gok, és ezen a rossz hangulaton nem segített még a számottevően gyarapodó vagyoni sem. A Tükörkészítő tükrei viszont mintha enyhítettek volna a depresszión. Jobb kedvre derítették az embereket. A leggazdagabb családok rendeltek tőle hatalmas, egész falakat beborító tükröket, amelyek előtt aztán díszes vascsorákat adtak, elfeledve a rádióból meg az újságokból ömlő, kilakoltatásokról, öngyilkosságokról, újabb vállalati csődökről és a közbiztonság hanyatlásáról szóló híreket. Mintha ezek a családok az addig ismert világ halotti torát ülték volna minden este valaki másnál. Folyt a bor, csilingeltek a pezsgőspoharak, szólt a jazz, járták a charlestont, és szinte hisztérikusan igyekeztek kizárni a szenvedés minden zaját, ami próbált betörni csillogó, alaposan körülbástyázott életükbe.

A Tükörkészítő jól emlékezett még erre a korszakra, hiszen nem is volt olyan régen, legalábbis a forradalomhoz képest.

A szemei megint fókuszálni kezdtek a jelenre, és az elméje viszszaért a múltból. Felsőhajtott, azután felállt a padról, amely mellett összegyűltek a verebek kenyérmorzására várva.

Kezébe vette a pálcáját, és elindult hazafelé ugyanazon az úton, amerre jött.

A nap még mindig hét ágra sütött. A turisták boldogan fotózkodtak a Notre-Dame körül, és egy-egy ember kezében már megjelent egy szendvics vagy hot dog, mert az idő kezdett ebéd felé közeledni.

A Tükörkészítő odaért a híd lábához, és elmosolyodott. Újra eszébe jutott a fiatal nő és az a keddi nap. Fogalma sem volt, hogy hogyan kell viselkedni egy királyné jelenlétében. Nem tudta, hogy megszólíthatja-e vagy sem, hogy hogyan kell meghajolnia. Senki sem tanított neki soha udvari etikettet, így teljesen tanácstalan volt. Tisztában volt vele, hogy az arisztokraták szégyesek, ezért két éjszakát töltött ébren azon morfondírozva,

hogy mi lesz, ha akaratlanul is megsérti valamivel a királynét. A legsötétebb órákban egészen meg volt győződve arról, hogy a modortalansága miatt egy nedves, patkányoktól hemzsegő börtöncellában fogja tölteni az élete hátralévő részét.

Amikor eljött a kedd reggel, a félelemtől remegett a keze. Kikészítette két ruhája közül a jobbikat, egy fekete gyapjúnadrágot és egy fehér, kissé nyúzott zsabójú inget. Ahogy felvette a ritkán hordott darabot, észrevette, hogy az ingujjai csúnyán kirojtosodtak, ezért igyekezett őket behúzni a felöltője alá. Kitaposott fekete cipőjét kifényesítette amennyire tudta, de a több tízezer lépéstől meggyűrődött bőr így is elárulta a cipő életes korát.

A Tükörkészítő elővette fából faragott sétatálcáját, és megpróbálta minél jobban kihúzni magát a nagy állótükör előtt, ami a műhely mögötti, ablaktalan szobájában állt. A jótékony gyertyafényben kevésbé látszottak elnyútt cipője ráncai és a zsabó kissé sárgás árnyalata. Fekete, vállig érő haját szépen megfésülte, és egy egyszerű vas hajtűvel összekötötte a tarkóján. Parókája nem volt, azt inkább csak a nemesek hordták.

Már délre elkészült, és a műhelyben egy sámlira ülve várta, hogy eljőjön a két óra. Az utcára nem akart kimenni, mert félt, hogy a szomszédok faggatózni kezdenek, hogy hová készül. Nem akart feltűnést kelteni, bár biztos volt benne, hogy ebben az öltözékben ezt nem tudja majd megúszni. Legalább egyvalaki biztosan meg fogja látni, hiszen az utca ilyenkor zsúfolásig tele volt.

Kettőkor megérkezett a fiatal nő inasa ugyanazzal a hintóval, amellyel annak idején hárman jöttek hozzá. Most jobban szemügyre tudta venni a járművet. A hintón látszott, hogy nemrég festették újra, de az is, hogy a festéssel igyekeztek eltüntetni a jármű ütött-kopottságát. A sárhányó bizony több helyen meg volt repedve, a kocsiajtóra faragott családi címer pedig két helyen is hiányos volt. Az ügyes festés miatt ez messziről nem látszott, de így közelről nem lehetett nem észrevenni. A kocsi elé befogott

lovak azonban igen szép, hatalmas mellkasú, jó kiállítású állatok voltak. A szőrük fényesre kefélve csillogott a napfényben, a sörényüket és a farkukat elegánsan befonták. Az inas nem ugrott le a bakról, hogy segítsen a Tükörkészítőnek beszállni. Éppen elég megalázottnak érezte magát, hogy ezt az iparost be kell engednie a felségterületére, és el kell kísérnie a gazdáihoz. A kocsis végül odakiáltott a kocsi előtt tétován várakozó Tükörkészítőnek, hogy mégis mi a fenére vár, mire ő magához tért, és megpróbálta kinyitni a kocsiajtót. A kilincs beszorult, és a Tükörkészítő nem mert feszegetni. Félt, hogy eltöri.

Az inas ezt látva odamordult a bakról:

– Nyissa már ki! Erősebben!

A Tükörkészítő ijedten engedelmeskedett, erőből elfordította a kilincset, és az ajtó végre kinyílt. Amint beszállt a kocsiába, a kocsis máris a lovak közé csapott. A Tükörkészítő nem volt felkészülve a hirtelen indulásra, így hátraesett. A haja összebörzölődött a kocsi hátsó falán. Dühében fújtatott egyet, aztán összeszedte magát. A kocsis gyorsan hajtott a szűk utcákon. A Tükörkészítő nem is értette, hogy van mersze így száguldozni az emberek között. Tudta, milyen sok ember van ilyenkor az utcán, mennyien húznak mindenféle áruval teli kordélyt, mennyien sietnek haza a munkából a gyerekeikhez. A száguldozás nagyon veszélyes volt.

Az út sokáig tartott. A Tükörkészítőnek fogalma sem volt, milyen sokáig. Amikor megállt a kocsi, már besötétedett. Tél volt már, és az idő estére még csípősebbre fordult. A Tükörkészítő fázott, mert nem hozott magával kabátot a vékony felöltőn kívül.

A kocsi állt már egy ideje, de a Tükörkészítő nem mozdult. A félelemtől teljesen lefagyott. Hallotta, ahogy az inas leugrik a bakról, és látta, hogy egy igen elegáns lakáj közeledik a kocsi ajtaja felé. A férfi kék libériáján arany Bourbon-liliomok izzottak a fáklyák fényében. A lakáj kinyitotta a kocsi ajtaját, és igencsak

meglepett, amikor meglátta a kopott ruhájú Tükörkészítőt. Megrökönyödését azonban csak egyetlen tizedmásodpercig árulta el pufók arca, amit szinte rögtön nyájas mosoly és üdvözlő meghajlás követett. A Tükörkészítő gyámoltalanul a fiatal nő inasára nézett, aki türelmetlenül intett a kezével, hogy kövesse a lakájt. A Tükörkészítő lekászálódott a kocsi lépcsőjén, a mozgása lassú és tétova volt. Amint lelépett az utolsó keskeny lépcsőfokról, a kocsi azonnal elhajtott mögüle, és a Tükörkészítő ott maradt a Versailles-i kastély hatalmas homlokzata előtt egyedül, a kavicson toporogva. A kastély lépcsőjén kétoldalt álló, fáklyákat tartó inasok kezdtek furán bámulni rá, ettől felocsúdott, és elindult felfelé a kapuban eltűnt lakáj után, aki kinyitotta neki az ajtót.

A férfi a kapu mögött várakozott, és amint a Tükörkészítő belépett, annyit mondott:

– Kérem, itt várjon!

Tíz perc is eltelt, amire egy másik lakáj mögött megjelent a fiatal nő, aki a tükröt rendelte tőle a királyné számára. A nő egy idősebb úr karján libgett, akin a ruházatából, hatalmas parókájából és a kövérkés ujjain viselt, méretes drágakövekkel díszített gyűrűiből látszott, hogy magas rangú és igen gazdag. A Tükörkészítő megilletődve hajolt majdnem földig a pár előtt. A férfi ezt szemmel láthatóan jó néven vette. Apró szemeiben elégedettség villant.

– Nos, ennek a csodálatos hölgynek köszönhetően az a megtiszteltetés éri, hogy személyesen találkozhat a mi drága királynénkkal. A királynét tájékoztattam látogatása céljáról, és figyelmeztetem, hogy egy szót sem szólhat a jelenlétében! Az felségsértés lenne. A királyné el fogja mondani a kívánalmait a tükörrel kapcsolatban. Jegyzetelni sem jegyzetelhet, csak figyelmesen hallgathatja a királyné minden szavát. És nem nézhet rá a királynéra! Megértette?

A Tükörkészítő bólintott, és érezte, ahogy a torkában dobog a szíve. Jegyzetelésről szó sem lehetett, hiszen még a nevét sem tudta leírni akkoriban.

Ezen az emléken még ma is elmosolyodott. Csak az 1800-as évek elején tanult meg írni, olvasni egy kedves, öreg péknek köszönhetően, de az egy másik történet.